

Marija
Stagličić

Vremeplovom u splitsko 19. stoljeće

MARKO ŠPIKIĆ, *Francesco Carrara*,
polihistor, antikvar i konzervator (1812. –1854.),
Split, Književni krug Split,
2010., 330 str.
ISBN 978-953-163-337-6

Knjiga Marka Špikića *Francesco Carrara, polihistor, antikvar i konzervator (1812. –1854.)* vrijedan je doprinos razotkrivanju jednoga segmenta kulturne i umjetničke povijesti Dalmacije u 19. stoljeću. Tekst počinje osnivanjem Muzeja starina u Splitu 1819. godine, preko početaka arheoloških istraživanja u Solinu do zaštite i prezentiranja kako pronađenih spomenika tako i dijelova Dioklecijanove palače. Knjiga je, dakako, mnogo više od opisa nastanka i razvoja spomenute ustanove i djelatnosti vezanih uz nju. Ona je s jedne strane monografski prikaz života i rada Francesca Carrare, a s druge strane detaljan opis odnosa Beča prema novoj južnoj pokrajini Dalmaciji. Isto tako i opis položaja i dosega splitske sredine i samog Carrare u usporedbi s prijestolnicom, ali i s dostignućima drugih akademskih sredina u Europi. Iako se u tekstu ne navodi ta misao, Carrarino djelovanje uklapa se u klasicistički svjetonazor, što se posebno vidi iz njegovih konzervatorskih smjernica. Klasicizam u Splitu, uz vrlo rijetka ostvarena arhitektonska djela i skromni opus slikara amatera, svakako se realizira i kroz stav u zaštiti spomeničke baštine. Taj vid klasicizma u Splitu možemo pratiti od Basilija Mazzolija, preko Vicka Andrića do Francesca Carrare.

Nakon monografije o arhitektu Vicku Andriću, koju je Duško Kečkemet objavio prije sedamnaest godina, Špikić nas svojom knjigom ponovno vraća u splitsku sredinu prve polovine 19. stoljeća. Upravo je Split zbog grandioznoga antičkog naslijeđa bio u žarištu pozornosti europskih istraživača već u drugoj

polovini 18. stoljeća. Dok su ti prvi otkrivači Dioklecijanove palače dolazili iz daleke Engleske i Francuske, nakon uspostave austrijske vlasti u Dalmaciji, prvenstvo i poticaj oko otkrivanja bogate antičke spomeničke baštine Splita i Solina preuzeli su znanstvenici bečkoga dvora, uključujući u to i lokalne antikvare. Nakon osnivanja Muzeja starina ukazala se potreba za osobom koja će u samom Splitu nadgledati i brinuti o muzeju, a čast je pripala liječniku i antikvaru Carlu Lanzi. Od toga ključnog događaja uspostave jedne posve nove kulturne ustanove u tada relativno malom gradu ekonomski i prometno zapuštene pokrajine Dalmacije, autor knjige nas vodi kroz Carrarino školovanje i stasanje za svećenika i antikvara. Ovaj crkveni službenik i gorljivi znanstveni istraživač, zaljubljenik u povijesnu i kulturnu baštinu kraja u kojem je rođen, za života je bio tragično podijeljen između duhovne i svjetovne službe. Ta podvojenost donijela mu je brojne sukobe i neshvaćanja kod nadređenih u crkvenoj hijerarhiji Splitske biskupije. Ništa manji nisu bili sukobi s istraživačima starina iz svjetovnog kruga. Nakon smrti Carrara je osim jedne monografije napisane od suvremenika i prijatelja Antonia Bajamontija pao u potpuni zaborav, a u posljednje je vrijeme u percepciji stručnih krugova figurirao kao protivnik idejama i nastojanjima Vicka Andrića. Marko Špikić je poduzeo vrlo temeljito istraživanje u brojnim arhivskim ustanovama, literaturi i privatnim arhivima, te je uspješno oživio Carrarin lik. Tako saznajemo da se Carrara, iako školovan za svećenika, od rane mladosti

postupno usmjeravao prema arheologiji, započevši s proučavanjem povijesti, da bi preko epigrafike stigao do znanja o numizmatici. Kad je 1842. bio imenovan za počasnog konzervatora Muzeja starina, taj je posao uključivao više djelatnosti: od kustosa i arheologa, do konzervatora i voditelja financijskog poslovanja. O tome autor Špikić kaže: "(...) stoga možemo govoriti o Carrari kao konzervatoru koji je na implicitan način, antikvarnim istraživanjima, i prije stupanja na mjesto konzervatora god. 1842. već radio na skupljanju podataka, njihovoj klasifikaciji i očuvanju pamćenja na važne sastavnice dalmatinske kulturne povijesti. U tom je smislu u knjizi često nazivan i antikvarom (...)". Objavljujući rezultate svojih istraživanja, Carrara je u kratkom vremenu tijekom osam godina aktivnog vođenja Muzeja postao prihvaćen i cijenjen u brojnim europskim akademskim sredinama. Svoje viđenje Francesca Carrare autor knjige na jednom mjestu ovako sažima: "Carraru možemo promatrati kao pripadnika tih intelektualnih strujanja: kao istodobno trijeznoga i marljivog istraživača povijesti, kulture, geografije i prirodoslovlja svoje domovine i kao njezina implicitnoga nacionalnog promicatelja."

Kroz Carrarino djelovanje autor nam razotkriva odnose i animozitete u krugu splitskih crkvenih uglednika, kao i u krugu svjetovnih kulturnih pregalaca. Još bolje nam oslikava odnose među uglednim ljudima u Beču, političku moć plemstva, suparništva i napredovanja u bečkim znanstvenim krugovima. Zaključak autora je da žestoka suparništva u Splitu nisu odstupala od sličnog modela ponašanja u prijestolnici, s tom razlikom da je bilo koji posao u Splitu izravno ovisio o državnoj potpori iz Beča. Mudro se suzdržavajući od stajanja na bilo čiju stranu, autor knjige žali zbog nepostojanja suradnje i uvažavanja među akterima u tadašnjim splitskim kulturnim krugovima.

Sadržaj knjige Špikić je posložio kronološkim slijedom u pet poglavlja počevši od rođenja i školovanja u Splitu i Beču, preko povratka i djelovanja u Splitu, do konačnog

pada u nemilost i preranu smrti. Unutar kronološkog slijeda javljaju se manje cjeline koje se odnose na brojne Carrarine djelatnosti. Iznoseći sadržaj knjige prema koordinatama vremenskog slijeda i Carrarinih aktivnosti, autor se povremeno nađe u istom povijesnom trenutku gledanom iz drugog kuta, a ovisno o Carrarinim aktivnostima. Tu dolazi do ponavljanja već izrečenih činjenica ili susreta. Autor ne želi propustiti niti jedan podatak do kojega je marljivim istraživanjem došao i to vješto i tečno uklapa u sadržaj knjige, dajući mu živost brojnim citatima iz sačuvanih pisama, kako Carrarinih tako i njegovih suvremenika. Tako na primjer doznajemo koliko je dana i kojim prijevozom Carrara putovao, gdje je odsjeo i koga susreo na putu od Splita do Beča. Isto tako možemo dočarati prvo iskapanje u Solinu koje je Carrara poduzeo bez obzira na hladnoću i jaku buru. Znatijeljom će čitatelju to biti zanimljivo jer u strukturi knjige Špikić postiže živost prikaza i dojam da bi se lako mogao složiti i filmski scenarij. S druge pak strane knjiga postaje preopširna, a detalji zamorni za standardnog čitatelja. Posve detaljan i široki pristup sadržaju predstavljaju i "izleti" u druge komparativno povezane sredine i iznošenje razvoja istih djelatnosti u tim sredinama. I ovaj aspekt bit će zanimljiviji stručnjacima i istraživačima jer će u istoj potki sadržaja susretati imena poput arhitekta Presanija, inženjera Clochiatija, antikvara Nisetea, slikara Martinija i Poireta, slikare amatere Zečevića i Bratanića, tiskare braću Battara, književnika Tommasa i brojna druga imena ljudi koji su svojim radom stvarali kulturnu i umjetničku stvarnost u prvoj polovini 19. stoljeća u Dalmaciji. Izgradivši brojnim podacima i likovima povijesnu scenu, Špikić vješto iznosi životnu i znanstvenu priču ovoga zaslužnog, ali zaboravljenog Splitsanina, koji je budno pratio događanja i razvoj znanosti u bečkom Kabinetu numizmatike, te sudjelovao u stručnim susretima i raspravama u bečkim salonima.

Oprema knjige s brojnim portretima suvremenika i uglednika s kojima je Carrara dolazio u doticaj boreći se za svoj cilj

otkrivanja, prezentacije i čuvanja solinskih arheoloških nalaza, daje tekstu vizualnu nadopunu u oživljavanju događaja i susreta koji su značili uspjeh ili neuspjeh u njegovom životnom hodu. Na kraju knjige autor uz popis ilustracija dodaje i još dva poglavlja. Jedno je niz životopisa Carrarinih suvremenika i prethodnika u radu. Drugo poglavlje donosi kronološki pregled zbivanja u Carrarino doba. Slijedi veoma bogata bibliografija koja zauzima dvadeset i pet stranica teksta. Uz pohvale autoru na koncepciji i izgledu knjige primjedba ide izdavaču zbog sitnih slova, koja u brojnim citatima postaju još sitnija.

I na kraju ovog prikaza treba spomenuti početak knjige, odnosno Uvod. Osim što nas u uvodnoj riječi Špikić sažeto i pregledno izvještava o nastajanju i sadržaju svoga rada, on ujedno ocrtava i svoj vlastiti portret. Svatko onaj od čitatelja koji se okušao u istraživačkom radu ugledat će taj portret, lik mladog istraživača posvećenog i očaranog tim divnim poslom otkrivanja. Nakon pročitane Uvoda znate da vas čeka sadržaj proživljenog i uzbudljivog putovanja vremeplovom u austrijsku pokrajinu Dalmaciju, u Split prve polovine 19. stoljeća. ✕